

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Overmacht of noodtoestand?

Boogaard, G.

Citation

Boogaard, G. (2020). Overmacht of noodtoestand? *Binnenlands Bestuur*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3141794>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3141794>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BINNENLANDS BESTUUR

OVERMACHT OF NOODTOESTAND?

Geerten Boogaard 03 apr 2020 Reageer

Het recht kent twee soorten urgentie: overmacht en noodtoestand. Zij worden niet onderscheiden door de ernst van situatie, maar door de afwijking die zij legitimeren. Overmacht gaat over normen waar je om bijzondere redenen tijdelijk niet aan kunt voldoen. De noodtoestand gaat over bevoegdheden die je eigenlijk niet zou moeten willen gebruiken.

Het lijkt logisch om te denken dat de enorme overmacht van corona de hoogste noodsituatie rechtvaardigt. Maar dat is niet zo. Corona bestrijden kan juridisch met relatief eenvoudige middelen. De noodbevoegdheden gaan over de problemen die mensen vervolgens creëren: hamsteren, bijvoorbeeld, of de orde verstoren. Wie denkt dat corona het beste kan worden bestreden door zo snel mogelijk de noodtoestand uit te roepen, maakt dus een gevaarlijke denkfout. De militairen in het straatbeeld vechten niet tegen corona. Dat doen artsen. En dat moeten we zelf doen.

Naar het mij voorkomt, wordt het verschil tussen overmacht en noodtoestand voor mijn vakgebied een van de belangrijkste vragen in de aankomende maanden. Lukt het ons om corona als overmacht te blijven bestrijden of zal het gevoel van onmacht toch zo hoog stijgen dat dan we met grover geschut op elkaar gaan schieten? Een voorbeeld van het verschil tussen coronabestrijding in termen van overmacht en in termen van noodtoestand deed zich meteen al in de afgelopen weken voor.

De maatregelen tegen corona legden niet alleen het hele land plat maar ook de lokale democratie lam. Gemeenteraden kunnen namelijk alleen in fysieke vergaderingen officiële besluiten nemen. Daarvoor zijn goede redenen, die het beste worden begrepen door de situatie in te denken waarin klassieke raadsvergaderingen helemaal tot het verleden zouden gaan behoren. Minderheden zouden dan hun pleit niet meer verliezen terwijl ze vanaf de publieke tribune vanonder een boos spandoek hun stemmende medeburgers rechtstreeks in de ogen kijken. Winst en verlies zouden ergens in de *deep state* worden bepaald. Dat zou een democratie zonder rituelen worden. En een dergelijke democratie legitimeert besluiten niet meer.

Gevolg van al die mooie rituelen is ondertussen wel dat als mensen om gezondheidsredenen niet meer bij elkaar mogen komen, de normale besluitvorming overal stopt. Zolang er nog overzichtelijke termijnen bij de maatregelen werden genoemd, viel de situatie nog te overzien. Er zijn immers weinig besluiten te bedenken die écht geen drie weken kunnen wachten. Maar toen duidelijk werd dat het wel eens langer kon gaan duren, verdeelden de gemeenten zich in voorbeelden van overmacht en voorbeelden van noodtoestand.

In Zoeterwoude schoot de burgemeester meteen in de modus van de noodtoestand. Bijzondere tijden rechtvaardigen bijzondere middelen, was het devies, en dus hamerde ze tegen de zin van haar wethouders en met steun van slechts twee coalitie-raadsleden in een paar minuten een weinig dringende raadsagenda af. Veel efficiency, weinig democratie. Maar

deze situatie kan nog wel eens lang gaan duren, zei de burgemeester tegen de pers, dus beter wennen we hier maar vast aan.

In Bodegraven-Reeuwijk, daarentegen, zagen ze corona meer als overmacht. Hun oplossing was gericht op het beperken van de normen waarvan moet worden afgeweken. De gemeenteraad beraadslaagde online en kwam daarna fysiek in minimale samenstelling bijeen om de digitaal gebleken politieke verhoudingen in officiële besluiten te bekrachtigen. Misschien niet efficiënt, aldus de burgemeester, maar met enige aanpassingen wel met zoveel mogelijk democratie.

Inmiddels is tijdelijk mogelijk gemaakt dat raadsvergaderingen ook digitaal besluiten gaan nemen. Niet in een noodwet, maar in een spoedwet, benadrukte een ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Want overmacht of noodtoestand, *that is the question*.

Bron: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/opinie/columns/overmacht-of-noodtoestand.12862088.lynkx>.

© Copyright 2020 Kluwer. Alle rechten voorbehouden.